

(nielen priestorová, etnická, ale aj civilizačná), identita kultúry a filozofie umenia, reč a jazyk spoločnosti a umenia, hodnotový relativizmus, kategórie estetiky, etiky a emocionality, ale predovšetkým čas vyjadrený ako hodnota v „systéme“ tradície a v kontexte dejov i premien ako výpoveď o súvislosti a plynulosti všetkého, čo súvisí s ľudským, kultúrnym, duchovným, tvorivým spoločenstvom.

Projekt „globalizácie“ sveta, vo svojej podstate jeho civilizácií, v ich rámci aj kultúry, umenia a vedy sa koncipuje ako inštrukcia na chápanie kvality života a jeho obsahu, čo si žiada, aby na náprotivnej strane sceľovania a zjednocovania stáli také argumenty, ktoré sa presadia adjektívnom „nový“. Skutočnosť, že sa areálovosť a tradícia nechápu ako nesúzvučné ponuky na pohyb v čase, priestore a medzi zovšeobecnenými hodnotami, ktoré ich spájajú však znamená, že sa očakáva v sociálnych vedách, ale aj v literárnej vede „hĺbková analýza“ a reflexia všetkého, čo súvisí s intelektuálnou a tvorivou potenciou subjektu. Zvlášť sa v tejto súvislosti myslí na slovo, počnúc jeho aktuálnymi či obnovenými významami v „rozmeroch“ času a „súbore“ dejov spoločenského a „ľudského“ sveta.

Spoločenské vedy, literárna veda medzi nimi napovedajú i to, že sa prevrstvuje „všetko“, čo predstavovalo klasickú schému filologického prijímania tvorby a „poriadok“ vecí v ich vývinovej kauzalite. Pozícia subjektu sa neoslabuje, hoci postmoderna s ním na poste subjektu jeho individualita a priori „nepočíta“. Subjekt na tlak zvnútra umenia reaguje nielen „novou rečou“, ale aj tým, že sa etabluje do druhov a žánrov v takých výpovedných a kompozičných „pozíciách“, aké výrazové systémy naračného a vizuálneho umenia doteraz odmietali. I tým sa umenie zbližilo so širokospektrálne riadeným synkretizmom nielen vo svojej tradičnej morfológii, ale aj v stratégii druhu, žánrov, poetiky a tým spätne „problematizuje“ i ono svoju entitu. Aj o týchto problémoch a ďalších (užitočných) krízach spojených s verbálnym umením „hovoria“ na textových a literárnohistorických javoch (národné moderny) v národných literatúrach autori v zborníku. O jeho aktuálnosti a podnetnosti napovie inšpirácia, ktorú ponúka predovšetkým do literárnej histórie, poetiky a medziliterárnosti (ne)slavistického umenoveného a literánovedného výskumu.

Viera Žemberová

Dětská literatura: česko-slovenské prostupování a paralely

Dotyky české a slovenské literatury pro děti a mládež. Edice Ladění. Vydal Bedřich Maleček, Slavkov u Brna 2004, 100 s.

S podporou Statutárního města Brna a Ministerstva kultury ČR vychází svazek studií, u jehož kořenů stál Ústav literatury pro mládež Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a společný mezivládní projekt česko-slovenské spolupráce (viz Předmluva Mileny Šubrtové). Předpokládám, že autorka předlohy je také editorkou knihy, ačkoli to není výlučně uvedeno. Na koncipování svazku se podílela řada autorů, kteří se dětskou literaturou (od té doby, co děti vědí o životě víc než někteří dospělí, mám opravdu potíže nejen identifikovat „literaturu pro mládež“, ale někdy i „literaturu pro děti“) po léta zabývají.

Úvodní pokus o reflexi české a slovenské literatury pro děti a mládež z pera Svatavy Urbanové je snad až příliš stručným, ale jinak věcným a úspěšným nástinem problematiky. Zuzana Stanislavová píše o zanedbávaném tématu slovenských spisovatelů pro děti písňích v Čechách – slovem „Čechy“ se míní ovšem – jak je slovenským, polským a ruským (zlo)zvykem – celá Česká republika, nicméně vraťme se k meritu věci, neboť stať zkušené autorky, která píše mj. o Tatjaně Lehenové (nar. 1961), Lubomíru Feldekovi (roč. 1936), Ireně Gálové (roč. 1944), Petru Stoličném (roč. 1945) a specifickém místě Nataši Tanské (roč. 1929), jejíž knihy se zpravidla vydávaly paralelně česky a slovensky, patří ve sborníku k nejvěcnějším a nejlepším. Do obtížného úkolu se pustila Milena Šubrťová: mnohý bude překvapen, kolik slovenských knížek pro děti bylo v 90. letech minulého století přece jen do češtiny přeloženo – podstatnou součástí přehledu je důkladná bibliografie.

Druhá část svazku je již analytickyjší: Radoslav Rusňák (Prešov) píše o zážitkovosti v poezii pro děti, které se učí číst: ukazuje na esteticky kvalitní a naopak na triviální slabikáře. Markéta Andričíková (Košice) píše o variacích snu v autorské pohádce (Jaroslava Blažková), Naděžda Siegllová (Brno) uvádí dvě podoby pohádky v tvorbě Aloise Mikulky a Dušana Taragela: zatímco Mikulkova práce s pohádkovým žánrem jde cestou intenzifikace a aktualizace moderní pohádky, Taragel využívá žánrové konvence jako východiska, které pak popírá (s. 53). Studie N. Siegllové je zde jednou z mála, která se dovolává literární morfologie a geologie.

Poněkud delikátní otázka je implicitně obsažena ve stati Jany Čeňkové (Praha) o Františku Volfovi: totiž působení a nucený odchod českých učitelů ze Slovenska na temném pozadí sklonku 30. let minulého století.

Třetí část svazku uvádí Jaroslav Toman (České Budějovice) statí *Teorie a praxe primární literární výchovy v česko-slovenském kontextu*. Je to poučená, analytická stať obsahující přehled a hodnocení metodiky literární výchovy, do níž s železnou pravidelností zasahovaly vlivy ideologie i praktické politiky. Autor však přitom rozlišuje a neváhá se dotknout – v návaznosti na stati Oldřicha Richterka a Petra Posledního – citlivých vztahů literární výchovy a literární vědy s tím, že teorie literární výchovy u nás ustmula na úrovni 80. let 20. století.

Marie Bízová a Vlasta Řeřichová (Olomouc) živě pojednaly o interpretaci textu a komunikačních dovednostech v návaznosti na olomouckou konferenci o metodách a formách práce při výuce češtiny na základních školách. Jitka Zítová (Brno) sleduje přítomnost slovenské literatury pro děti a mládež v českých čítankách (nejvíce Daniel Hevier, pak Lubomír Feldek, Jozef Pavlovič, Rudo Moric aj.) a konstatuje její uspokojivý, byť kvalitativně diskutabilní stav. Ludmila Liptáková (Prešov) upozorňuje na slovotvorná hnízda ve výstavbě uměleckého textu.

Při obecném konstatování živosti a životnosti traktované problematiky bych vyjádřil přání vyšší míry teoretičnosti; chybí mi tu něco (co jinak poměrně často nacházím právě na Slovensku) vysloveně a překvapivě objeveného, nějaké nečekané spojení nebo argumentačně podložená ušlechtilá spekulace, třeba i šokující; to ovšem nic nemění na zásadní záslužnosti publikace ve smyslu faktografickém, literárněhistorickém a metodickém.

Ivo Pospíšil